

tőleg legkevesebb segítése. Személyes bekapcsolással a siker örömét magasra fokozzuk, mert az iskolában az unalom a legtöbb baj forrása, ez a benső részvétel biztosításának elve. Végül mérjük követelményeinket növendékeink teljesítőképességéhez, amit az egyéni teljesítményfokozás elve követel.

A régi normatív neveléstan az általános műveltség elvont és világtól távol álló ideájából vezette le összes tétéleit. Ezzel szemben a mai nevelésügyet a valóságos helyzet és a nemzeti kívánságok irányítják. (147. l.) Legértékesebb művelődési anyag a népi műveltség, s ebben is legfontosabb az anyanyelv. Metodikai téren a globális módszert tartja igazán jónak, mert ez megőrzi a dolgok és az ember egységét. Igazi embervezetés nem történhetik beszéddel, hanem egyedül a nevelési közösség élő kölcsönhatásában végbenő cselekvés által, leginkább a vezető példája nyomán. A tanterveket régen a tudományok szempontjai szerint állították össze, újabban a gyermekhez alkalmazkodtak, ma a haza és a cselekvés oldaláról kell megközelítenünk. Az oktatás bármelyik formája (egyéni oktatás, osztálymunka, csendesfoglalkozás, összpontosító tanítás stb.) csak azt tekintheti céljának, hogy felelősségteljes szolgálatra neveljen, mégpedig lehetőleg spontán tevékenység által.

Ez röviden az az elvi háttér, amelyet szerző a mai német nevelési rendszer gyakorlata számára elméleti alapvetésnek szánt. Nem hiába hangoztatják vezető nemzetiszocialista pedagógusok, hogy előbb a gyakorlatot építik ki, nem sietős a rendszer felállításának elméleti alapozása. *Ernst Otto* ehhez már elérkezettnek látja az időt. Munkájának ismételt, gondos áttanulmányozása után az a benyomásunk, hogy kísérlete nem egészen sikerült. A nevelésügy szervezete, jelenlegi gyakorlata kész adottságként állt a szerző előtt s mégsem ebből a konkrét valóságból indult ki, hanem fordított utat követett. Bölcséleti, főleg értékelméleti, fejtegetésekkel kezdi és jut lassan a nevelés meglévő rendjéhez, a valósághoz. A régi nevelésügyet emlegetve nagyon leszólja a levegőben lógó, alaptételekből dedukáló neveléstant. És könyvében maga is a lenézett dedukciót alkalmazza. Fejtegetéseinek menete egyébként sem egyirányú. Sokszor többszöri alapos átgondolás után sem érezzük az előzmények és következmények szerves kapcsolatát. Legvilágosabb és legtöbb haszonnal forgatható rész az utolsó fejezet, ahol régi és új elvek sajátos keveredése teszi tanulságossá az olvasást. *Ernst Otto* könyve tipikus példája a régi nevelésügy emlőim felnőtt, sokáig azt művelő, de újabban a meglévő rendszerhez alkalmazkodó nevelési elmélkedő munkásságának.

Jankovits Miklós.

Hugo Koop: Über die Lehrbarkeit der Tugend. (Hamburger Philosophische Arbeiten). Untersuchungen zum platonischen und nachplatonischen Problem des Lehrens und Lernens. 86 lap. Triltsch-Verlag Würzburg, 1940. 8-r., 89 lap.

A platonizmus ismeretelméleti szempontból tekintett alapproblémájáról: az erény taníthatóságáról, illetőleg általában az ismeretszerzés és ismeretátadás lehetőségeiről és feltételeiről szól ez a nagy alapossággal megírt

kitűnő tanulmány. A szerző végigmegy a Menon, Laches, Protagoras és Politeia idevágó fejezetein, amelyeket csaknem szószertint idéz és azután gondosan interpretál. A későbbi filozófiatörténeti fejlődés szempontjából érdekesekek azok a Platon-idézetek, amelyek már a megismerés irracionális elemeinek világos meglátásáról tanuskodnak. Ezekre építette fel később Plotinos a maga intellektualista misztikáját. Sajnos, Koop a »Platon-utáni« ismeretelméleti felfogások ismertetésénél erre már nem tér ki, noha Aristotelesnek, a cinikusoknak, epikureusoknak és stoikusoknak ismeretelméleti szempontból külön-külön fejezetet szentel. A könyvecske kitűnő forrástanulmányokról és széleskörű klasszika-filológiai ismeretekről tesz tanuságot, csak az a kár, hogy a sok idézet miatt a szerző előadásmódja egy kissé szétfolyóvá válik: alig tesz egyebet, minthogy a szövegeket egymásmellé állítja, anélkül, hogy a maga felfogását határozottan és világosan megmondaná.

T. M.

Friedrich Fröbels Briefwechsel mit Kindern. A porosz tudományos akadémia német nevelés- és iskolatörténeti bizottságának megbízásából kiadta *Erika Hoffmann*. Berlin, 1940, XI + 263 lap, kéziratmellékletekkel.

1940-ben Németország Fröbel jegyében is élt: 1840 június 28-án alapította ugyanis a nagy nevelő a thüringiai Blankenburgban az első *Kinder-garten*-t. Ennek az évszázados ünnepi megemlékezésnek ötletéből számos alkalmi kiadvány jelent meg, köztük a címbeli. Kiadjuk, a Fröbel-irodalom egyik buzgó és hivatott művelője, csokorba fűzte egy részét azoknak a leveleknek, amelyeket Fröbel írt és kapott. Érdekes és szerencsés vállalkozás: hisz a levél az az írásmű, amely napló- és élményszerű jellegénél fogva, leghívebben tükrözteti írójuk egyéniségét és legmélyebb bepillantást enged értelmi és érzelmi világába. Ez alkalommal még ezen felül a száz év előtti életet varázsolja elénk.

A kiadó nem érte be a szöveg pusztá közlésével: a bevezetésen kívül bőséges tárgyi magyarázatokkal és személyi adatokkal, minden oldalú összehasonlító megvilágításával megkönnyíti az áttekintést és alapos tanulmányozást. Fröbel felette élénk levelezést folytatott gyermekekkel, felnőttekkel, hozzáfartozóival. Az összesen 93 levelet három, tárgyi szempontok szerint rendezett csoportban kapjuk: 25 a Holzhausen gyermekekre vonatkozik, 59 Fröbel munkatársai és rokonai viszonyára, az utolsó csoportbeli 9 levél főleg ismerősökre. A gyermekekhez intézettek közül eddig 39-re akadtak (köztük csak 3 jelent meg nyomtatásban), 4 felnőtteknek szól a gyermeknevelés ügyében, nagy számmal szerepelnek a Holzhausen-család gyermekeinek levelei egykori nevelőjükhöz.

A levelek közül két jellegzetes darabot emelünk ki: a 14. számú meleg szeretettel telített csoportot, amelyet Fröbel külön-külön intéz volt tanítványaihoz (3 fiú és 1 leány) 1811 karácsonya alkalmából. Ennél még jelentősebb az 1832 augusztus 25—27-én a keilhauai gyermekekhez írt 67. számú terjedelmes levél (139—95. lap): ez élénken emlékeztet egy évvel előbbi »*Brief an die Frauen in Keilhau*« című munkájára (kiadta Bruno Gumlich,